

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Naturgasledningarna och fysisk planering i Holland och i Sverige

Birger Jansson
Lars E Larsson

INSTITUTET FÖR BYGGDOKUMENTATION	
Accnr	81-0342
Plac	<i>ser</i>

R
and

R20:1981

NATURGASLEDNINGAR OCH FYSISK PLANERING
I HOLLAND OCH I SVERIGE

Birger Jansson
Lars E Larsson

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 780187-9
från Statens råd för byggnadsforskning till Gaskonsulterna,
VBB, Stockholm.

I Byggnadsforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

R20:1981

ISBN 91-540-3447-7

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

LiberTryck Stockholm 1981 150912

INNEHÅLL	Sida
1. INLEDNING	5
2. ALLMÄNT OM NATURGAS	7
2.1 Användning	7
2.2 Tekniska grundprinciper	7
2.3 Anläggning av rörledningar	8
3. FYSISK PLANERING I HOLLAND	11
3.1 Inledning	11
3.2 Organ i den fysiska planeringen	12
3.3 Planeringsinstrument i den fysiska planeringen	17
4. KONCESSION I HOLLAND	23
4.1 Juridiska villkor	23
4.2 Koncessionsbesluts innehåll	24
4.3 Exempel på koncessionshavare - NAM och Gasunie	26
5. DEN HOLLÄNDSKA PLANERINGSPROCEDUREN FÖR NATURGASLEDNINGARS STRÄCKNING	31
5.1 Inledning	31
5.2 Ledningars sträckning	32
5.3 Proceduren och parternas rättigheter	38
5.4 Slutsatser	39
7. NATURGAS I SVERIGE	41
8. KONCESSION I SVERIGE	43
9. DEN SVENSKA PLANERINGSPROCEDUREN FÖR NATURGASLEDNINGARS STRÄCKNING	45
9.1 Inledning	45
9.2 Ledningens sträckning	45
9.3 Kommunal fysisk planering och lednings sträckning	48
10. JÄMFÖRELSE MELLAN PROCEDUR FÖR STRÄCKNING AV GASLEDNINGAR I HOLLAND MED PROCEDUR I SVERIGE	51
11. REKOMMENDATIONER	55
12. SAMMANFATTNING	57
KÄLLFÖRTECKNING	63

1. INLEDNING

Under 1980-talet kommer naturgas att introduceras som energikälla i södra Sverige.

De danska och svenska energiministrarna enades i februari 1980 om ett regeringsavtal som skall utgöra ram för det framtida samarbetet på naturgasområdet.

Kommersiella förhandlingar har också slutförts mellan Dansk Olie & Naturgas A/S och Swedegas AB om transport och leverans av naturgas från Danmark till Sverige. Gasen skall transporteras i rörledningar under Öresund och vidare i nedgrävda rörledningar till kunder i Sverige. Byggstart av ledningsnätet är planerad till 1984. Gasledningsnät med de förutsatta kvantiteterna (200-440 milj kubikmeter per år) och med den skisserade geografiska utsträckningen (20-40 mil) är okända i Sverige men är vanliga på den europeiska kontinenten.

Gasledningsutbyggnaden fordrar uppmärksamhet i den fysiska samhällsplaneringen dels för lokalisering av ledningar, dels för lokalisering av konsumerande bebyggelse och anläggningar. De färdigställda ledningsstråkens markbehandling och erforderliga mottagningsstationer kräver överväganden i den kommunala planeringen.

Genom forskningsanslag från Statens Råd för byggnadsforskning till Gaskonsulterna har information om planeringsrutiner och regelverk för planering och byggande av naturgasledningar i Holland kunnat studeras.

Information har inhämtats dels genom att i Holland uppsöka planerings- och byggövervakande myndigheter och institutioner, dels genom intervjuer och litteraturstudier i Sverige. Avsikten har varit att identifiera problem som kan uppstå i den fysiska plane-

ringen, främst på kommunal nivå, i samband med förberedelser och genomförande av ledningsnätet för naturgas i Sverige.

Redovisningen tar sin utgångspunkt i gällande handläggningsordning i Holland och planerad handläggningsordning i Sverige för att sedan genom jämförelse identifiera de delar av den holländska proceduren som kan vara tillämpliga vid planering av det förestående naturgasprojektet i Sverige.

Tekniska grundprinciper för naturgasnät är att de indelas i högtrycksnät som består av stam- och grenledningar (det regionala nätet) och lågtrycksnät som består av fördelnings- och servisledningar (vanligen inom tätorter). I denna utredning behandlas endast frågor som har samband med sträckning av högtrycksnätet.

2. ALLMÄNT OM NATURGAS

2.1 Användning

Naturgas i Sverige kommer att ersätta olja i första hand lätt eldningsolja, som bränsle. Ca 30 % av den gasmängd som skall importeras beräknas bli använd för uppvärmning av en- och flerbostadshus. Resten av gasen används inom industrin. Gasen beräknas endast i mycket liten omfattning ersätta el. I Holland är 94 % av industrin ansluten till landets naturgasledningsnät och 93 % av hushållen använder gas både för hushållsändamål och uppvärmning. Naturgas har för flertalet användningsområden fördelar jämfört med olja. Mest utmärkande är:

- högre verkningsgrad
- rent, lätthanterligt bränsle
- bättre reglerbarhet
- inga svavelutsläpp (gasen innehåller ej svavel)

Naturgasledningars ekonomi förutsätter stora volymer, höga tryck och kontinuerliga leveranser. Rörledningar utgör den enda metoden att transportera stora volymer naturgas över land.

2.2 Tekniska grundprinciper

Gasnätet indelas i ett högtrycksnät som består av stam- och grenledningar, och ett lågtrycksnät som består av fördelnings- och serviceledningar. Samtliga gasledningar blir nedgrävda. Högtrycks- och lågtrycksnäten sammanbinds av mottagningsstationer som reducerar gastrycket från ca 4,0 à 8,0 MPa (MPa = Mega-Pascal) till ca 0,4 MPa.

Ett rörledningssystem består dessutom av en eller flera kompressorstationer, samt terminalanordningar vid ledningens början och slut och vid de punkter på linjesträckningen dit grenledningar utgår. Till

ledningssystemet hör, förutom ett stort antal ventiler av olika typ, utrustning för automatisk drift och snabba kommunikationer (fjärröverföring av mätdata m m).

Rörledningar storleksbetecknas efter rörets yttre diameter. Rören, som i högtrycksnätet uteslutande är av stål, kan vara sömlösa, längdsvetsade eller spiralsvetsade. Samtliga svetsfogar kontrolleras med röntgen och/eller ultraljud. Internationellt relativt väl överensstämmande normer finns för stålqualiteter, olika hållfasthetsegenskaper, tillverkningskontroll osv. Svenska normer är under utarbetande.

2.3 Anläggning av rörledningar

Det för en rörledning erforderliga markutrymmet är störst under anläggningsskedet. För en ledning med liten diameter kan denna markremsa, rörledningsgatan, begränsas till ca 10 meter. För grova ledningar som kräver större arbetsmaskiner kan ca 30 meter behöva disponeras under anläggningsarbetena.

Rörgraven förläggs till endera sidan av ledningsgatan så, att den återstående markremsan räcker för uppläggning av jorden från rörgraven. Sedan rörledningen färdigställts har man inte längre användning för arbetsskedets markutrymme. Den permanenta rörledningsgatan har i regel en bredd av 3 till 5 meter, beroende på ledningens diameter och för åtkomlighet vid inspektion och reparation då ledningen är i drift.

Täckningslagrets mäktighet ovanför de nedgrävda ledningarna varierar något och bestäms i huvudsak av jordbrukstekniska aspekter. En täckning på 1,0 m anses vara tillräckligt för stora delar

av näten. Efter det att ledningarna är övertäckta kan marken utnyttjas för t ex jordbruk eller på annat sätt.

Bebyggelse direkt ovanpå eller i ledningarnas omedelbara närhet är inte möjlig. Säkerhetsavstånd mellan ledning och bebyggelse beror av trycket i ledningen, ledningens utförande och typ av bebyggelse. Internationellt rätt väl överensstämmande normer finns. Svenska säkerhetsnormer är under utarbetande.

Fig 1. Efter nedgrävning av naturgasledning återställs marken

3. FYSISK PLANERING I HOLLAND

Som bakgrund till beskrivningen av den holländska proceduren vid lokalisering av naturgasledningar ges här en sammanfattande beskrivning av lagstiftning och administrativt system för fysisk planering i Holland.

3.1 Inledning

Regler för fysisk planering i Holland kan härledas från "the Housing Act", vilken antogs som lag år 1901. Lagen reglerade markreservationer för gator, kanaler och öppna platser i urbana områden.

År 1921 gjordes tillägg till "the Housing Act" och regler för kommunala markanvändningsplaner formulerades för första gången.

Den fysiska planeringen utvecklades successivt och år 1950 formulerades regler för översiktlig planering på nationell och regional nivå i en temporär lag.

År 1965 tillkom så den lag, "the Physical Planning Act", som reglerar den fysiska planeringen i Holland. Lagen reglerar tillvägagångssätt för den fysiska planeringen och innehåller således ej någon allmän eller preciserad målsättning för denna planering.

Målsättningen för den fysiska planeringen har sedan början av sextiotalet formulerats i en serie regeringsdokument, så kallade rapporter, om fysisk planering i Holland.

Hur den av regeringen formulerade målsättningen för den fysiska planeringen influerar och integreras i den fysiska planeringen på skilda nivåer är ännu inte formulerat i lag. Man vill först pröva hur man praktiskt kan gå tillväga innan ett sådant lagförslag presenteras.

Det administrativa system inom vilket den fysiska planeringen äger rum i Holland består av tre nivåer: staten, provinserna och kommunerna. Varje sådan nivå har sin egen politiskt valda och tillsatta församling. Dessa församlingar har planeringsansvaret på respektive nivå, och möjlighet att formulera sin egen policy i planeringsfrågor under förutsättning att denna policy inte strider mot den som formulerats på en högre nivå.

Samordningen av den fysiska planeringen både vertikalt (mellan de olika administrativa nivåerna) och horisontellt (mellan administrativa organ på samma nivå) är således mycket viktig. "The Physical Planning Act" reglerar hur denna samordning skall gå till.

3.2 Organ i den fysiska planeringen

Statlig nivå

Regeringen (drottningen och ministrarna) har inflytande på alla nivåer av fysisk planering. Huvudansvaret för fysisk planering har ministern för "Housing and Physical Planning". Det är regeringen som beslutar om upprättandet av nationellt omfattande fysiska planer, men denna kan även uppmana provinsorgan att upprätta regionala planer och om detta misslyckas själv upprätta planerna.

Regeringen avgör tvister som sista instans. Inom fysisk planering gäller detta ofta planer på lokal nivå, s k "allocation plans". Ett särskilt departement, "the Council of State, Administrative Disputes Department", handlägger sådana tvister.

Regeringen kan även ogiltigförklara beslut på lägre nivåer.

Målsättningen för den fysiska planeringen på nationell nivå utarbetas och beskrivs av ministern för "Housing and Physical Planning" och dennes departement.

Den administrativa samordningen av sådana målsättningsfrågor sker inom ett ministerråd, där samtliga ministrar återfinns, samt i en mer begränsad ministerkommitté, där premiärministern är ordförande och ministern för "Housing and Physical Planning" föredragande. Kommittén består av tolv ministrar och ett antal ledamöter från olika kommittéer och verk med anknytning till fysisk planering. Målsättningsfrågorna diskuteras naturligtvis även i och av landets riksdag.

De beslut som tas av ministerrådet och ministerkommittén förbereds på interdepartemental, officiell nivå av "the National Physical Planning Committee". Denna kommittés betydelse kommer till uttryck i bestämmelserna i sektion 3 i "the Physical Planning Act": de ministrar som avser att fatta beslut och/eller upprätta planer som berör de nationella målen vad beträffar fysisk planering måste samråda med kommittén. Det är således ett betydelsefullt organ vid handläggning och administrativ samordning av den fysiska planeringen.

Bredvid "the National Physical Planning Committee", vilken huvudsakligen är en tjänstemannakommitté, finns

ett rådgivande organ "the Advisory Physical Planning Council", vars uppgift är att ge rekommendationer till ministrarna i frågor som rör fysisk planering. Dessa rekommendationer kan ges på rådets eget initiativ.

Rådet är sammansatt av representanter från olika samhällsorganisationer (arbetsgivare, löntagare, byggmästarföreningar, naturvårdsorganisationer m fl) och skall fungera som en bro mellan beslutsfattare och samhället. I regel är detta råds sammankomster offentliga och det förberedande arbetet bedrivs i ett femtontal olika arbetsgrupper, vilka även består av experter som inte har säte i rådet. Detta innebär att 100-150 personer är direkt involverade i rådets arbete.

Det direkta arbetet med att beskriva målen för Hollands fysiska planering, att bedriva forskning, att ge rekommendationer beträffande fysisk planering, att kontrollera att "the Physical Planning Act" efterlevs, görs av "the National Physical Planning Agency". Detta organ är ansvarigt inför ministern för "Housing and Physical Planning".

Den viktigaste uppgiften för detta organ är att förbereda och ge rekommendationer till "the National Physical Planning Committee". "The National Physical Planning Agency" ger ut årliga rapporter som ger en god bild av var den fysiska planeringen står och av arbetet inom organet.

Provinsnivå

Målsättningen för den fysiska planeringen på provinsnivå bestäms av provinsrådet genom upprättande av regionala planer och föreskrifter samt genom formulering och fastställelse av memorandum och andra dokument av betydelse för den fysiska planeringen.

Holland är indelat i elva provinser och provinsråden, där den politiska makten är samlad, väljs vart fjärde år. Rådsmedlemmarna representerar således invånarna i respektive provins och antalet varierar mellan 47 i de minsta provinserna (Zeeland och Drenthe) och 83 i den största (Zuid-Holland). Provinsrådets möten är offentliga.

Regionala planer, föreskrifter m m förbereds av "the Provincial Executive", provinsrådets handläggande organ. Detta organ är även ansvarigt för hur provinsrådets bestämmelser uppfylls. En permanent kommitté för frågor som rör fysisk planering fungerar som rådgivande organ till "the Provincial Executive". Kommittén granskar kommunernas planer, föreslår vilka struktur- eller andra planer som kommunerna skall upprätta, beviljar eller avslår vissa tillstånd, t ex regler för markanvändning inom naturskyddsområden, förverkligar egna projekt m m.

Varje provins har en "Provincial Physical Planning Committee", vars uppgift är att granska frågor som rör fysisk planering. Kommittén skall även ge rekommendationer till olika provinsorgan hur man bör fullfölja de olika uppgifter som förelagts dem genom "the Physical Planning Act". Kommittén måste rådfrågas när regionala planer upprättas samt innan "the Provincial Executive" föreslår eller kräver att någon kommun skall upprätta eller revidera t ex en kommunal strukturplan.

Kommittén är så sammansatt att olika aspekter på den fysiska planeringen blir företrädda, medlemmarna utses av "the Provincial Executive". Kommittén består förutom av tjänstemän från provinsförvaltningen också av representanter för olika samhällsintressen.

Jämfört med situationen på statlig nivå så liknar "the Provincial Physical Planning Committee" både "the National Physical Planning Committee" och "the Advisory Physical Planning Council".

"The Provincial Physical Planning Committee" har ett sekretariat, "the Provincial Physical Planning Agency", som är ansvarigt inför provinsmyndigheterna. Detta organ finns inte omnämnt i "the Act" men har till uppgift att ge råd till de olika provinsorganen i frågor som rör fysisk planering, att bedriva forskning m m. (Sekretariatet kallas i vissa provinser "the Physical Planning Department").

Kommunal nivå

Analogt med förhållandena på provinsnivå, utformar den valda representativa församlingen på kommunal nivå, "the Municipal Council", målsättning för den fysiska planeringen i kommunen. Det förberedande arbetet för detta ligger i händerna på "the Municipal Executive" (Burgomaster och Aldermen), vilket organ även är ansvarigt för hur målsättningarna förverkligas.

Många kommuner har inrättat rådgivande kommittéer i frågor som rör fysisk planering. Till dessa kan knytas, liksom på provinsnivå, personer som representerar organisationer av olika slag.

Endast de större kommunerna har inrättat egna stadsbyggnadskontor. Majoriteten av kommunerna är beroende av konsulter för arbetet med den fysiska planeringen.

3.3 Planeringsinstrument i den fysiska planeringen

Statlig nivå

På denna nivå är, som tidigare nämnts, ministern för "Housing and Physical Planning" ansvarig för utarbetandet av regeringens målsättning vad avser den fysiska planeringen.

År 1973 formulerades två dokument, dels den första delen av den tredje rapporten om fysisk planering (rapport 1 publicerades 1960 och rapport 2 1966) i vilken målsättningen beskrivs för en nationellt omfattande fysisk planering beträffande befolkningsfördelning, sysselsättning, decentralisering och skydd av jordbruks- och naturområden och dels strukturplaner avseende tillgång på och försörjning av vatten för hushållsändamål och industriella processer. Arbetet med att upprätta en nationellt omfattande strukturplan för rörledningar pågår. Tidigare har strukturplaner som behandlar energiförsörjning, trafiksystem m m upprättats.

Den tredje rapporten om fysisk planering har sedan 1973 kompletterats med sin andra och tredje del. Den andra delen beskriver målsättningen för urbaniseringen i Holland och den tredje delen hur man från regeringshåll ser på jordbruksområdenas framtid.

Andra viktiga dokument är t ex den rapport som "the National Physical Planning Committee" givit ut och som behandlar hur den sydvästra delen av Holland bör utvecklas. Årligen bifogas även memorandum beträffande den fysiska planeringen till regeringens budgetförslag. Dessa memorandum formuleras inom ministeriet för "Housing and Physical Planning", och behandlar olika delproblem, som t ex lokalisering av industri till de norra och östra delarna av Holland.

Något konkret arbete med att sammanväga olika mål i markanvändningsplaner för hela landet bedrivs ej. Strukturplaner behandlar ett särskilt tema och sammanvägning mellan olika strukturplaner sker endast indirekt på statlig nivå genom de mål som formuleras och som berör flera problemområden. Den direkta sammanvägningen i markanvändningsplaner sker på regional och kommunal nivå.

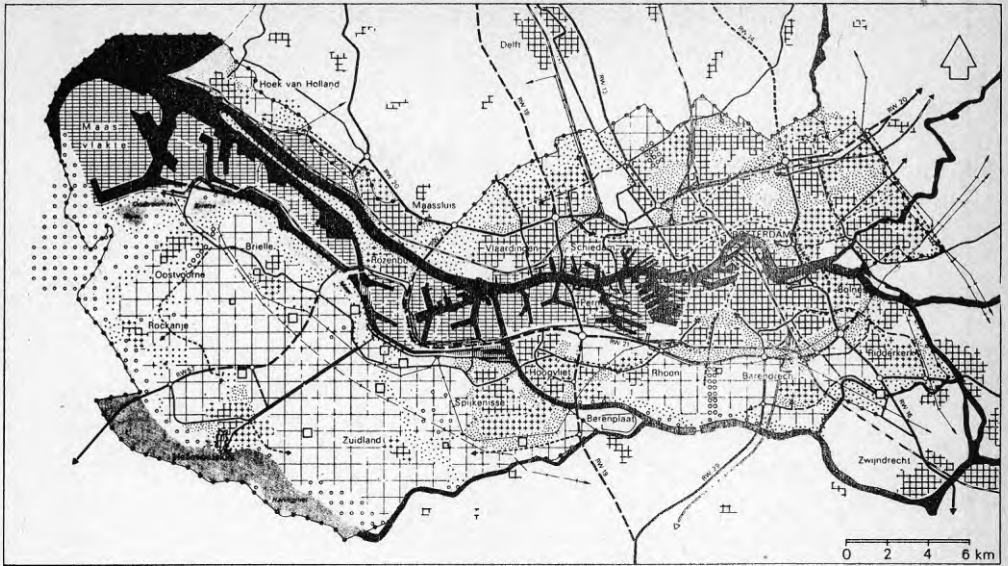
Provinsnivå

Det är i provinsråden som de viktiga regionala planförslagen diskuteras och politiskt förankras. Det är således här som de målsättningar som formuleras på statlig nivå ges uttryck i markanvändningsplaner.

De regionala markanvändningsplanerna är av hög programmatisk karaktär. De utgör grunden för granskning av planer som framställs på lägre nivå.

Provinserna är inte enligt lag skyldiga att upprätta regionala planer, men staten kan kräva att sådana planer upprättas och då även ge direktiv vad avser planens innehåll.

Planförslagen ställs ut inför allmänheten och vem som helst har rätt att göra invändningar mot förslaget.

urban and village area (existing)	agrarian area
small centres	green belt
urban and village area (planned)	aquatic recreation
urban and village area (planned after 1986)	navigational and other watercourses, hydraulic engineering and water management purposes
port area, category A	primary road (existing and planned)
port area, category B	secondary road (existing and planned)
port area, category C	primary road (under study)
industrial estate	secondary road (under study)
area for urban recreation	railway (existing)
area for recreation of regional significance	railway (planned)
beach	free track for public transport (existing and planned)
nature area; fore-delta	pipeline track
landscape element	overhead high-voltage line (existing)
recreational linkage zone	overhead high-voltage line (planned)
agrarian area of value as regards landscape and for natural science	boundary 'Rijnmond' region, also boundary of regional plan
agrarian area with restrictions as regards glasshouses	

Fig 2. Exempel på regionplan (provinsen "Rijnmond").

Efter utställning och antagande av provinsrådet överlämnas planförslaget till "the Minister of Housing and Physical Planning". Efter att ha inhämtat synpunkter från "the National Physical Planning Committee" kan ministern antingen anta förslaget eller begära kompletteringar av provinsmyndigheterna.

På provinsnivå finns ytterligare ett viktigt instrument vad beträffar fysisk planering, nämligen att kommunala s k "allocation plans" skall prövas och antagas av "the Provincial Executive". Om en kommunal plan inte överensstämmer med målsättningarna i en regional, och av staten antagen, plan kan provinsmyndigheten kräva ett nytt planförslag som skall föreläggas inom tolv månader.

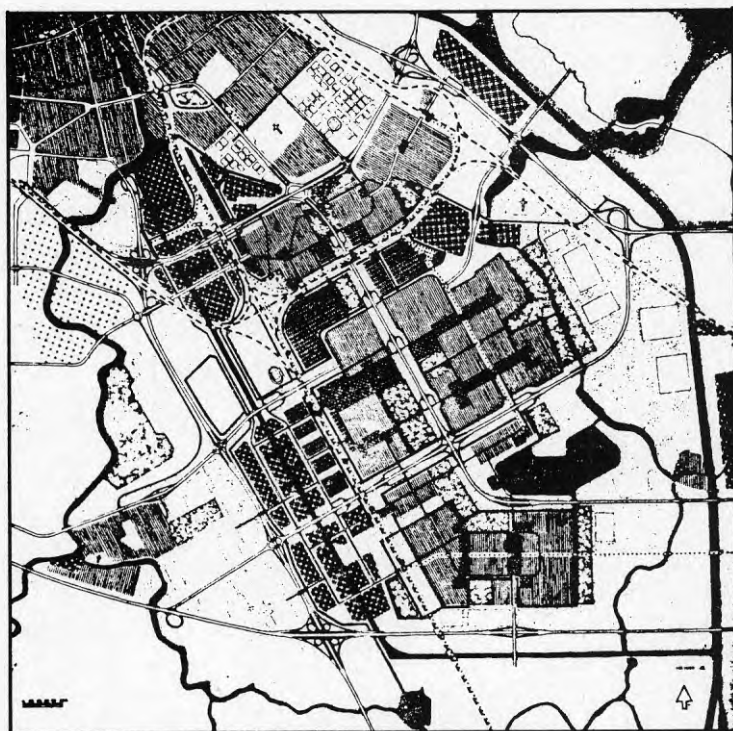
Provinsmyndigheterna har även möjlighet att kräva att en kommun upprättar en markanvändningsplan inom en viss tid, och även ange riktlinjer för planarbetet.

Regionala markanvändningsplaner revideras vart tionde år.

Provinsorganens betydelsefulla roll i holländsk förvaltning har att göra med den starka politiska förankring som systemet ger antagna förslag till framtida markanvändning i provinsen. Dessa förslag som utgör en sammanvägning av statliga och regionala målsättningar är sedan starkt styrande för planeringen på kommunal nivå.

Kommunal nivå

På kommunal nivå finns kommunala strukturplaner och s k "allocation plans" som planeringsinstrument i den fysiska planeringen.

	primary and secondary roads		sites for commerce and industry
	railways with station		water
	urban railways with station		green areas
	residential		sports-grounds and allotment gardens
	centres		exhibition grounds
	sites for special facilities		cemeteries

Fig 3. Exempel på en "Allocation plan"

Strukturplanerna omfattar hela kommuner och är av programmatisk karaktär. Endast ett fåtal kommuner har upprättat sådana planer, man försöker i stället att påverka de regionala planernas utformning i detta avseende. "Allocation plans" upprättas dock alltid. Detta planinstrument är viktigt så tillvida att det är det enda planinstrument som återfinns i "the Physical Planning Act" och som därigenom är direkt bindande för medborgarna. Dessa planer reglerar all verksamhet som påverkar markanvändningen i en kommun. Konflikter beträffande markanvändningen och som leder till förslag om expropriation kan endast lösas om en "allocation plan" finns antagen. Byggnadslov och tillstånd för andra anläggningar än byggnader (t ex naturgasledningar) ges mot bakgrund av innehållet i "allocation plans". Det är alltså här som de målsättningar som formuleras på nationell och regional nivå får sin slutliga utformning.

4. KONCESSION I HOLLAND

4.1 Juridiska villkor

Särskild lag för byggande och transport av naturgas i rörledningar finns inte i Holland.

Byggandet av ledningar för transport av naturgas regleras av allmänna lagar. Ett koncessionsbeslut kan dock innehålla särskilda regler.

Regeringen har fri prövningsrätt då det gäller att bevilja koncession efter förslag av ekonomiministern. Koncessionen är avhängig av att en preliminär plan över de föreslagna arbetena företes. Då det gäller att bevilja eller avslå koncession, tar regeringen hänsyn till såväl allmänna som enskilda intressen.

Regeringen avgör efter förslag från kommunikationsministern om anläggningen är av allmännyttigt intresse.

Tillstånd av kommunikationsministern erfordras för alla arbeten som berör vägar, vattenvägar, dammar under central förvaltning och järnvägar.

Enligt lagen om riksplanering och regional planering kan bostadsministern göra invändningar mot en anläggning om denna är oförenlig med riksplanering, regional planering eller investeringsplan.

Tillstånd fordras av kommunen för att anlägga pumpstationer som utgör delar av ett pipelinesystem.

Det finns särskilda provinsiella och kommunala förordningar avsedda att förhindra förorening av mark och grundvatten. Enligt många av dessa är tillstånd erforderliga inte blott för pumpstationer utan även för rörledningar.

När förslag till ny anläggning har kungjorts i kommun där fast egendom berörs av anläggningen, kan sakägarna framföra sina invändningar mot förslaget.

Sedan koncessionen givits och regeringen förklarat arbetena vara i det allmännas intresse, blir rätten att ta annan tillhörig mark i anspråk tillförsäkrad av kommunikationsministern. På detta sätt erhålles en rätt som liknar ett servitut och som kan binda alla framtida ägare av egendomen under den tid koncession för ledningen gäller.

De villkor, på vilka den som anlägger en rörledning kan erhålla rätt att passera över annan tillhörig mark, framgår av "Interference Act Private Law".

Enligt denna lag gäller att fast egendom får tas i anspråk, permanent eller temporärt, om det är nödvändigt i samband med arbeten som enligt av regeringen lämnad koncession har karaktär av allmännyttiga. Var och en som har rätt av något slag till fast egendom är skyldig att mot skälig ersättning tåla att sådana arbeten utförs.

Mål som har samband med anläggande och drift av rörledningar handläggs av de allmänna domstolarna. Koncession innehåller ibland en bestämmelse om att vissa tvister skall avgöras genom skiljedom.

4.2 Koncessionsbesluts innehåll

Koncession för byggande, underhåll och drift av rörledning för naturgas innebär tillstånd för koncessionshavaren att anlägga en ledning mellan två geografiska punkter. Hur ledningen dras mellan dessa punkter nämns ej i beslutet utan överlåts åt de planerande organen inom provinser och kommuner att i samråd med koncessionshavaren föreslå.

Koncessionen, förklaringen att arbetena är i det allmännas intresse och beslut av berörda fackministrar innehåller särskilda förpliktelser och villkor för koncessionshavaren. Exempel på sådana förpliktelser och villkor är:

- att även då koncession givits måste tillstånd som rör användande, konstruktion, underhåll m m sökas,
- att koncessionshavaren ej är behörig att överlåta hela eller delar av den anläggning koncessionen gäller till annan part utan tillstånd från regeringen,
- att koncessionshavaren ej tillåts avlägsna hela eller delar av den anläggning som beslutet gäller utan tillstånd från ekonomiministern,
- att koncessionshavaren måste samråda med "the Physical Planning Working Committee (PWC)" (se sid 25) i alla frågor som rör ledningens sträckning och djup, återfyllning av ledningsgrav och ledningens anpassning till landskapet. Även konstruktionsfrågor skall diskuteras med kommittén,
- att koncessionshavaren är skyldig att uppfylla de normer som gäller beträffande rörledningens utförande i närhet av järnvägar, kanaler, allmänna vägar m m. Även de normer som gäller ledningsmaterialets hållfasthet m m skall uppfyllas,
- att koncessionshavaren skall tillse att ett representativt urval av alla i anläggningen ingående konstruktionsdetaljer skall kunna testas av "Dienst voor het Stoomwezen",

- att rörledningen skall skyddas mot korrosion genom att ledningen ges ett mot jord och vatten isolerande skikt och/eller ett katodiskt skydd,
- att i de fall katodiskt skydd skall användas, detta kan kontrolleras av oberoende myndighet ett år efter färdigställandet av rörledningen och därefter var sjätte månad,
- att koncessionshavaren meddelar "Dienst voor het Stoomwezen" varje ändring som görs av rörledningen och tillhörande anläggningar efter färdigställandet av ledningen,
- att koncessionshavaren skall stå för alla kostnader som följer av anläggningsarbeten, drift och underhåll av rörledningen och tillhörande anläggningar.

I övrigt återfinns regler för vad som får transporteras i ledningarna, villkor för återtagande av koncessionsbeslutet och angivande av de tidsgränser som gäller för den aktuella koncessionen.

4.3 Exempel på koncessionshavare - NAM och Gasunie

Koncession för utvinning av naturgasen från fyndigheten Schlochteren i provinsen Groningen har Nederlandse Aardolie Mij., NAM (till lika delar ägt av Shell och Esso), som också äger produktionsanläggningarna. NAM svarar för att produktionen motsvarar såväl utvecklingen av den inhemska konsumtionen som exportåtagandena. NAM bedriver verksamheten i samarbete med Nederlandse Staatsmijnen, varvid det statliga företaget bidrar med 40 % av NAM:s kostnader och erhåller 40 % av vinsten.

Den av NAM producerade naturgasen övertas direkt av Nederlände Gasunie, ett företag där staten äger 10 %, Staatsmijnen 40 % och NAM 50 %. Gasunie bedriver medelst företaget tillhöriga, vittförgrenade rörledningssystem dels distribution till kommuner och större industrier inom landet och dels transport till mätstationer vid landets gränser, där gasen övertas av NAM Export (50 % Shell, 50 % Esso) för försäljning till andra europeiska länder.

Naturgasen från Groningen skall, vare sig den avses för förbrukning i hemlandet eller för export, transporteras i de Gasunie tillhöriga ledningssystemen och gasen förblir Gasunie:s egendom så länge den är kvar på nederländsk mark.

Gasunie projekterar även naturgasledningarna samt kontrollerar byggandet av dessa.

Gasunie har en generell, icke tidsbegränsad, licens från regeringen att handha transporter av naturgas.

Till denna licens finns knutet bestämmelser och villkor som Gasunie har att ta hänsyn till vid anläggning och drift av rörledningar och som företaget har rätt att införa i de kontrakt som tecknas med berörda markägare och arrendatorer. Sådana villkor kan vara:

- att Gasunie eller av Gasunie anlita d äntreprenör skall ha rätt att efter överläggningar med berörd markägare eller arrendator, ta mark i anspråk längs rörledningsgatan så att inspektion, underhåll och reparation av ledningen kan utföras,
- att Gasunie är skyldig att så snart som möjligt efter färdigställandet av en rörledning överlämna en detaljerad karta med ledningens exakta läge angivet, till berörd markägare eller arrendator,

- att det är markägarens skyldighet att informera ny brukare av marken om innehåll i det kontrakt som markägaren tecknat med Gasunie,
- att Gasunie skall gottgöra markägare för rättmätiga krav från dessas arrendatorer då dessa krav är en följd av att mark tas i anspråk för rörledning. Markägare skall däremot gottgöra Gasunie för inskränkningar i det kontrakt som tecknats mellan parterna om dessa inskränkningar är en följd av avtal som föreligger mellan markägare och arrendator eller annan tredje part och som inte redovisats före kontrakts tecknande,
- att Gasunie skall täcka rörledningen med jord på sådant sätt som rekommenderas av jordbruks-teknisk expertis. Jordtäcket får inte vara mindre än sextio centimeter,
- att marken skall kunna brukas fritt av markägare eller arrendator, dock ej i konflikt med de rättigheter som tillskrivits Gasunie,
- att markägare eller arrendator eller av dessa anlita tredje part ej tillåts uppföra byggnad, anlägga hårdgjord väg, utföra schaktning, plantera träd eller andra växter med djupgående rötter eller driva ner stolpar inom rörledningsgatan, utan att först ha erhållit skriftligt tillstånd från Gasunie,
- att den nödvändiga utrustning, utöver rörledningen, som krävs för att kunna transportera naturgasen, skall lokaliseras på för alla parter lämpliga punkter,

- att Gasunie skall ersätta alla skador som uppkommer på byggnader, grödor m m som följd av ledningens anläggande, inspektion, underhåll och reparation. I princip gäller att engångsbelopp utbetalas. Ersättningar efter anläggningens idrifttagande skall i de fall de blir aktuella vägas mot om Gasunie getts möjligheter att ändra tidplan och/eller arbetssätt som en följd av att jordbrukaren i god tid underrättat företaget om riskerna för skador på grödor,
- att de överenskommelser som träffas och formuleras i kontrakt mellan Gasunie och markägare/arrendatorer endast kan brytas av Gasunie. Alla ändringar i kontrakt skall offentliggöras,
- att Gasunie kan överföra sina rättigheter på tredje part,
- att då överenskommelse ej kan nås om skadors eventuella förekomst och omfattning, storlek på ersättning av skador eller andra frågor som regleras i kontrakt mellan parterna, skall i första hand en skiljedomare tillkallas. Om en av parterna så önskar kan skiljenämnd utgöras av tre domare.

Utöver dessa bestämmelser och villkor innehåller licensen beskrivning av hur skiljedomsförfarande handläggs.

Grundvillkor för att innehållet i licensen kan användas vid förhandlingar och i kontrakt mellan Gasunie och markägare/arrendatorer är att koncession har givits för rörledningen och att den har förklarats ha ett allmänt intresse.

Ytterligare villkor kan tillkomma i de kontrakt som tecknas mellan Gasunie och varje av rörledningsföretaget berörd markägare eller arrendator dels som följd av förhandlingarna i sig och dels som följd av att t ex landets jordbrukarorganisation anser det befo- gat. Alla punkter, utöver de som återfinns i den generella licensen, som inskrivs i kontrakten redo- visas för "the Physical Planning Working Committee" (PWC), vilket är det tjänstemannaorgan inom ekonomi- ministeriet, som handlägger alla frågor om rörledning- ar för naturgas. I PWC återfinns representanter från samtliga ministerier.

5. DEN HOLLÄNDSKA PLANERINGSPROCEDUREN FÖR NATUR- GASLEDNINGARS STRÄCKNING

5.1 Inledning

94 % av den holländska industrin är ansluten till naturgasledningsnätet och 93 % av hushållen använder gas både för hushållsändamål och uppvärmning. Gasunie:s uppgift att leverera naturgas innebär att företaget måste hålla sig ájour med den planering som pågår på olika nivåer i Holland, och man är den initierande parten i den process, som leder fram till att en naturgasledning får en viss sträckning.

Den procedur som leder fram till slutligt förslag till ledningssträckning inbegriper parter på central, regional och lokal nivå och startar med att Gasunie av regeringen begär att ledningen skall förklaras ha ett allmänt intresse. Dessutom begärs koncession för ledningen. Koncession och förklaring att ledningen har allmänt intresse ges av regeringen via "the Physical Planning Working Committee" (PWC).

5.2 Ledningars sträckning

Relationerna mellan de olika deltagande parterna i planeringsprocessen kan åskådliggöras i följande figur:

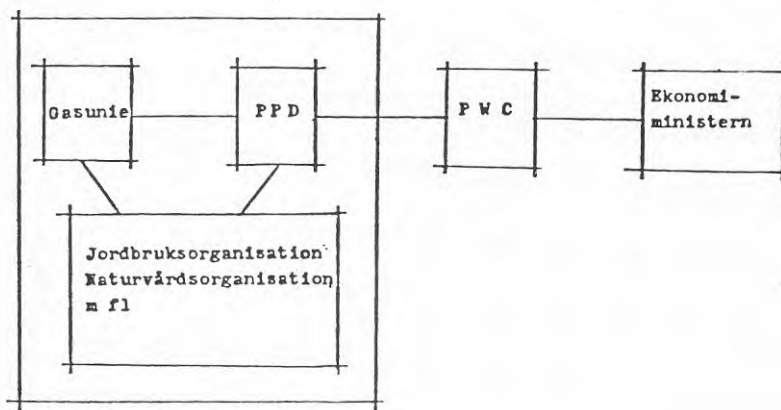

Fig 4. Relationer mellan parterna i planeringsprocessen

Koncession innebär, som nämnts, endast att regeringen tagit ställning till om naturgas skall ledas från en geografisk punkt till en annan geografisk punkt. Det finns inget i beslutet som säger var ledningen bör dras mellan dessa bägge punkter.

När förslag till slutlig sträckning av en naturgasledning föreligger skall dock PWC godkänna detta.

Beslutsrätt om slutlig ledningssträckning är delegerad av ekonomiministern till PWC.

PWC tar ställning till en föreslagen ledningssträckning endast om överenskommelse har träffats mellan Gasunie och övriga berörda parter: markägare, arrendatorer, kommuner och provinsorgan.

Alla medlemmar i PWC måste vara överens om att en föreslagen ledningssträckning är acceptabel.

Det konkreta arbetet vad beträffar en lednings sträckning utförs på regional nivå av "Provincial Physical Planning Department" (PPD). Här samordnas kommunernas, jordbrukarnas, naturvårdens m m intressen och ett förslag till ledningssträckning arbetas fram i samråd med Gasunie.

Som tidigare antytts är provinsorganens roll i holländsk förvaltning mycket betydelsefull. Beträffande den fysiska planeringen så är det på denna nivå som de på riksnivå formulerade målen i form av "policy"-beslut och strukturplanen (för t ex vattenleder, vägar, järnvägar) sammanvägs med kommunala planer och önskemål i regionala markanvändningsplaner. Dessa planer indikerar regionens framtida utveckling. Planerna har en tidshorisont på 15-20 år, men omarbetas vart tionde år. De är av programmatisk karaktär och är, när de antagits, riktlinje för kommunerna i deras fysiska planering.

Någon riksomfattande strukturplan för jordledningar finns ej. På regional nivå identifieras lämpliga områden för ledningar genom att man bedömer vilka områden som av t ex naturvårdsskäl ej är lämpliga för ledningssträckning, dessutom identifieras befintliga och planerade industri- och bostadsområden och säkerhetsavstånd till dessa diskuteras.

I de områden som därefter blir kvar markerar man sedan sk "pipeline-strips" och "pipeline-streets" i sådana delar av området där konflikter med annan markanvändning är särskilt starka.

En "pipeline-strip" är en reserverad korridor med 100 meters bredd där användningen av och ägoförhållandet till marken ej ändras. En "pipeline-street" är en reserverad korridor med 20 meters bredd där staten inlöser marken. (En sådan reservation har hittills endast använts en gång och då i det starkt urbaniserade Rotterdam-området).

Det råder i Holland olika uppfattningar om värdet av dessa markreservationer. Representanter för Gasunie hävdar t ex att man i flera regionala markanvändningsplaner alltför okritiskt och i alltför stor omfattning markerat "pipeline-strips". De planerande och granskande organen menar å sin sida att dessa markerade ledningszoner med sina identifierade problemområden underlättar det konkreta arbetet med lämpliga ledningssträckningar.

När PPD i samarbete med Gasunie arbetar fram och bedömer en sträckning av en naturgasledning använder man i vissa provinser, t ex i provinsen Zuid-Holland, ett antal "normer" som är informella hjälpmedel i planeringen. Exempel på sådana "normer" är att naturgasledningen

- bör följa föreslagna "pipeline-strips"
- ej bör inkräkta på naturvårdsområden
- ej bör inkräkta på rekreationsområden
- ej bör inkräkta på områden för dricksvattenuttag
- måste hålla tillräckliga säkerhetsavstånd till bebyggelse
- ej bör påverka de viktiga dräneringssystemen
- bör förläggas så att materialtransporter under byggtiden ej försvåras eller kan förväntas orsaka onödig skada
- bör ha förutsättningar att få nödvändiga tillstånd vid korsning av t ex vägar, järnvägar och vattenvägar
- i övrigt måste uppfylla alla tekniska krav som kan ställas.

Innan ett slutligt förslag till ledningssträckning föreligger har 50-60 olika instanser yttrat sig över förslaget (markägare ej inräknade).

PPD i provinsen Zuid-Holland har formulerat ett antal problemområden eller svaga punkter i planeringsprocessen för naturgasledningar, vilka man anser att man i Holland bör ta ställning till och försöka lösa.

Dessa svaga punkter är:

- att det saknas normer för vad som menas med "ett allmänt intresse,"
- att det saknas regler för när en befintlig naturgasledning behöver flyttas,
- att oklarhet råder om vem som skall kontrollera och hur kontrollen skall ske av de tillstånd som ges för korsning av vägar, järnvägar, vattenleder m m,
- att det finns brister i lägesbeskrivning av många äldre ledningar,
- att säkerhetsavstånden är olika för olika typer av ledningar,
- att standarden på många äldre ledningar är osäker,
- att en nationellt omfattande strukturplan för jordledningar saknas.

Trots dessa svaga punkter och de olika uppfattningarna av värdet av "pipeline-strips" tycks de flesta parter vara överens om att PPD:s samordnande roll av olika intressen är av stort värde i proceduren för lägesprövning av naturgasledningar.

Gasunies bevakning av konsumentutvecklingen i landet underlättas av att man har etablerad och kontinuerlig kontakt med organ vars uppgift är att upprätta långsiktiga markanvändningsplaner.

En viktig och inflytelserik förhandlingspart för Gasunie är "the Agriculture Board", som representerar landets jordbrukarorganisation och där staten via ministeriet för jordbruk och fiske är representerad tillsammans med markägare, arrendatorer och jordbruksarbetare. I stort sett alla jordbrukare i Holland är anslutna till organisationen. "The Agriculture Board" har möjlighet att påverka beslut i PWC via representanter för ministeriet för jordbruk och fiske.

Organisationen företräder jordbrukarintressen i alla överläggningar som rör sträckning och byggande av naturgasledningar. Organisationen är rådgivande men dess ställning tycks vara relativt stark, dels på grund av uppbyggnaden där lokala kommittéer och observatörer utgör basen och dels på grund av jordbrukets av tradition starka ställning i Holland.

De frågor man diskuterar är i huvudsak knutna till innehållet i de kontrakt Gasunie tecknar med varje enskild markägare. Frågorna rör storleken på ersättning både för intrång och skador under byggtiden och för beskurna markanvändningsmöjligheter när ledningen är tagen i bruk.

Vid alla överläggningar mellan Gasunie och markägare/arrendatorer är en representant för jordbrukarorganisationen ordförande.

Frågor av övergripande natur som fortlöpande diskuteras inom organisationen, med myndigheter och med Gasunie rör t ex eventuella ändrade arronderingsförutsättningar vid ledningssträckningar i jorden, om inte en tidsbegränsning (till 25 år) av kontrakten mellan markägare och Gasunie är nödvändig m m.

En annan typ av diskussioner rör lagstiftning och procedur kring ledningsbyggande i jorden. Här menar man att åtminstone en samordnad procedur för olika typer av ledningar vore att föredra. Organisationen arbetar också för att en samordnad kartering av olika ledningar och anläggningar under jord skall genomföras. På provinsnivå prövas idag en sådan samordning.

De regionala planerna utgör riktlinjer för den kommunala planeringen. Men rättsligt bindande för medborgarna, enligt "the Physical Planning Act", är endast de planer som utformas på kommunal nivå och i vilka planer en naturgaslednings slutliga sträckning fastställs. Ett omfattande informationsarbete genomförs därför alltid vid varje förslag till förändring av pågående markanvändning i en kommun.

Gasunie har en stor del av sin uppmärksamhet riktad mot den planering som bedrivs på kommunal nivå och genomför, tillsammans med kommunala förtroendemän och representanter för den lokala jordbrukarorganisationen, informationsmöten om planerade ledningssträckningar.

I de överläggningar som förs har Gasunie visst stöd av att en ledning har förklarats ha "en allmän nytta", men företagets möjligheter att påverka en kommuns planer skiljer sig ändå inte från andra medborgares möjligheter. Kommunerna kan neka en ledningssträckning även om markägare och Gasunie har träffat avtal. Dessutom kan kommunen kräva att alternativa förslag till ledningssträckning utarbetas.

Det är naturligtvis önskvärt att de olika deltagande parterna kommer överens under planarbetet.

Proceduren för utarbetande av lämplig ledningssträckning har under de 15-20 år man i Holland arbetat med frågorna utvecklats så att i de fall tvister uppstår

och dessa inte kan lösas genom direkta förhandlingar mellan parterna behöver endast av parterna utsedd skiljedomare tillkallas. Domstolarna är sällan inblandade i tvisterna.

5.3 Proceduren och parternas rättigheter

Koncessionsbeslut och beslut om att en föreslagen ledning för naturgas har ett allmännyttigt intresse fattas av regeringen efter förslag från ekonomiministern (handläggs inom PWC) respektive kommunikationsministern. Gasunie saknar möjligheter att påverka dessa beslut.

Vid Gasunies överläggningar med markägare och arrendatorer om lämplig ledningssträckning, ersättning och innehåll i kontrakt gäller privaträttsligt lagrum.

PWC:s stöd för en föreslagen ledningssträckning är mycket viktigt för Gasunie och man vill om sådant stöd föreligger ha så få hinder som möjligt. Om tvist ändå uppkommer med markägare/arrendator och denna ej kan lösas av skiljedomare måste tvisten föras till domstol. Denna beslutar enligt "Interference act private law" om lämplig ersättning till markägare/arrendator och om lämpligt innehåll i kontraktet mellan parterna. Expropriation tillämpas ej.

Gasunies överläggningar med olika myndigheter regleras av allmänrättsligt lagrum. Överläggningarna gäller tillstånd och i vissa fall undantag från normer som baseras på regler på kommunal, provins och statlig nivå. Kommunerna kan hänvisa till bl a fastställda planer och att byggnadstillstånd krävs för ledningen och tillhörande anläggningar.

Ytterligare en viktig motpart är järnvägsmyndigheterna som ställer mycket stora krav på ledningarnas konstruktion då dessa korsar järnvägslinjer.

Överläggningarna med de olika myndigheterna måste ske på ett mycket tidigt stadium av planeringsprocessen för en ledning. Vid tvister kan Gasunie föra frågan till domstol, som då behandlar tvisten enligt "Interference act public law". Eftersom detta ofta medför kraftiga förseningar av ett projekt undviks tvisterna och Gasunie försöker i stället att hitta för myndigheterna acceptabla lösningar.

Vid överläggningar mellan Gasunie och landets jordbrukarorganisation, gäller endast de regler parterna kommer överens om.

Det är framför allt kring fem frågor dessa diskussioner förs, nämligen:

- hur markägare/arrendatorer skall informeras om en föreslagen ledningssträckning
- arbetsmetoder vid byggandet av ledningen
- kontraktens innehåll
- hur mycket skördarna minskar under konstruktionsarbetet och efter färdigställandet
- vid årliga förhandlingar diskuteras ersättningsbelopp för skördeminskning på grund av naturgasledningarna.

Parterna kan endast förhandla sig fram till lösningar på tvister.

5.4 Slutsatser

- Den holländska proceduren är utvecklad mot bakgrund av 20-årig erfarenhet.
- Stor ansträngning och avsevärd tid har använts främst av Gasunie för att omsorgsfullt tillgodose

informationsbehov, beakta partsintressen, finna acceptabla helhets- och detaljlösningar.

- Proceduren har utvecklats på grundval av den lagstiftning som funnits och genom anpassning till planeringssystem som byggts upp och fortfarande utvecklas för främst fysisk planering. Någon särskild lagstiftning har ej utvecklats.
- Den administrativa handläggningen har givits en fast institutionell form på departements- och regeringsnivå. Den tycks inrymma en lämplig avvägning mellan politiska beslut, administrativa handläggningar och beslut samt tekniska utredningar och ansvar.
- Den administrativa handläggningen förutsätter också delegation och ansvar från departementsnivå till provinsnivå, kommunnivå och jordbruksorganisation. Detta innebär att nästan undantagslöst alla konflikter mellan partsintressen löses på underliggande nivå innan överordnad nivå fattar beslut.
- Markägareintresse, jordbruksintresse, andra berörda tekniska systems behov, naturvårdsintressen och andra intressen som ej direkt deltar i fysisk planering är väl tillgodosedda i proceduren. Stor uppmärksamhet har riktats mot risken för bestående markskador och intrång som motverkats eller lösts ut genom ekonomisk ersättning.
- Den samverkan som utvecklats mellan Gasunie och de administrativa organen understödd av nödvändiga politiska beslut i förstudier, projektplanering och genomförande visar ej på något behov av separat lagstiftning. Proceduren visar där emot att ett strikt följande av den fysiska planeringens struktur och handläggningsmönster är helt tillfredsställande för att nå fram till brett accepterade lösningar för gasdistribution och gasledning.

7. NATURGAS I SVERIGE

Frågan om att föra in naturgas i Sverige har under flera år diskuterats.

År 1976 bildades ett aktiebolag, Swedegas AB, med uppgift att planera och samordna åtgärder som syftar till att främja landets försörjning med naturgas. Staten äger genom Statens Vattenfallsverk 51 % och Svenska Gasföreningen Service AB - som företrädare för vissa kommuner och industriföretag - 49 % av aktierna i bolaget.

Genom bildandet av Swedegas kom arbetet med att förbereda ett införande av naturgas i Sverige att intensifieras. AB Sydgas, som ägs av Sydkraft och kommunerna Malmö, Helsingborg och Lund, har utfört marknadsundersökningar i Skåne. Vidare har utredningar i samarbete med motsvarande danska intressenter om överföring av gas från Nordsjön och kontinenten genomförts. Även möjligheterna till import från Afrika eller Mellersta Östern av naturgas i kondenserad form har diskuterats.

AB Sydgas som skall svara för distributionen av naturgas i södra Sverige har förberett en koncessionsansökan om rörledning för naturgas. Koncessionsansökan har ännu ej inlämnats.

Det planerade svenska naturgasnätets omfattning har under senare tid förändrats.

Den planering och förprojektering som utförts av AB Sydgas under 1978 och 1979 skedde mot bakgrund av att naturgas skulle komma att införas från Tyskland och via Danmark landas i Klagshamn i närheten av Malmö. Ledningsnätet avsågs sedan fortsätta norrut genom Skåne och i en första etapp byggas till Halmstad. Ett fullt utbyggt naturgasnät skulle komma att sträcka sig upp till Gävle.

Nuvarande planer innebär att naturgas skall levereras från Danmark. De danska och svenska energiministrarna enades i februari 1980 om ett regeringsavtal som skall utgöra ram för det framtida samarbetet på naturgasområdet mellan Dansk Olie & Naturgas A/S (DONG) och Swedegas AB. Kommersiella förhandlingar har också slutförts mellan DONG och Swedegas AB om transport och leverans av naturgas från Danmark till Sverige. Detta samarbete innebär bl a att DONG för Swedegas räkning kan transportera upp till 2 miljarder kubikmeter naturgas om året över det planerade danska ledningssystemet mot en svensk förskottsbetalning av 220 milj danska kronor. Vidare skall DONG under åren 1985-1987 och 1990-2003 leverera vissa kvantiteter naturgas för det s k lilla Sydgasprojektet i Skåne. Leveranserna uppgår fr o m år 1990 till 200 milj kubikmeter om året med möjlighet att öka till 440 milj kubikmeter om året. För åren 1985-1989 avser Swedegas att träffa ett särskilt avtal om kompletterande leveranser från det tyska företaget Ruhrgas.

I det dansk-svenska samarbetspaketet ingår också en option för Swedegas att senare köpa ytterligare dansk naturgas som inte behövs för den danska försörjningen inom ramen för det danska transportåtagandet om 2 miljarder kubikmeter om året.

Det beslutade samarbetet kan bilda underlag för ett bredare nordiskt samarbete på naturgasområdet.

8. KONCESSION I SVERIGE

Under våren 1978 antog riksdagen en lag om vissa rörledningar. Lagen trädde i kraft 1 maj 1978. Denna rörledningslag innebär att rörledning för transport av bl a råolja, naturgas eller produkter av sådana ämnen inte får framdragas eller begagnas utan särskilt tillstånd (koncession). Frågan om koncession prövas av regeringen. Koncession krävs dock inte för ledning som har en längd av högst 20 kilometer eller som är avsedd för vissa lokala behov.

I lagen upptas de grundläggande bestämmelserna om förutsättning för koncession, villkor för koncession och upphörande av koncession. Som förutsättning för koncession anges att tillstånd endast får meddelas om det från allmän synpunkt är lämpligt att ledningen framdrages och begagnas och att sökanden finner lämpligt att utöva verksamhet som avses med koncessionen. Villkor för koncession är bl a att det skall avse ledning med en i huvudsak bestämd sträckning och gälla viss tid. Giltighetstiden får bestämmas till längst 30 år.

Statens industriverk skall enligt lagen utöva tillsyn över efterlevnaden av vad som i eller med stöd av lagen föreskrivs om framdragande eller begagnande av rörledning eller om vidtagande av återställningsåtgärder.

I samband med antagandet av lagförslaget gjordes vissa ändringar i miljöskyddslagen (ML), vattenlagen (VL) och lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar. Ändringarna i dessa lagar innebär att ett koncessionsbeslut enligt rörledningslagen blir bindande vid en tillåtlighetsprövning enligt ML och, i vad gäller företagets nytta, även vid en prövning enligt VL. Ändringen i "lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar" innebär att lagen

även omfattar rörledningar för vilka krävs koncession. I övrigt skall både ML och VL i förekommande fall tillämpas fullt ut. Prövas ett rörledningsföretag, som fått koncession enligt rörledningslagen, även enligt ML blir företaget befriat från skyldighet att iaktta bestämmelserna i 16 och 20 par. naturvårdslagen (NVL) om strandskydd respektive samråd. Om ett koncessionerat ledningsföretag inte prövats enligt ML, skall dessa bestämmelser dock tillämpas. Koncessionsbeslutet blir emellertid bindande och ledningsföretaget får inte omöjliggöras. I övrigt ges inte koncessionsbeslutet någon formellt bindande verkan i förhållande till bestämmelserna i NVL om naturreservat och naturvårdsområde och inte heller i förhållande till byggnadslagens (BL) planbestämmelser. En faktisk samordning torde dock kunna ske.

I samband med koncessionsbeslutet bestäms ledningens huvudsakliga sträckning. Som underlag för beslutet i koncessionsärendet skall ett omfattande utredningsmaterial som ingående belyser allmänna intressen redovisas. Vid beredning av ärendet förutsätts att de myndigheter, kommuner och sammanslutningar, vilkas verksamhet berörs av företaget, får tillfälle att framföra sin mening. Ett beslut i ärende om koncession för rörledning skall således grundas på ett lika omfattande och allsidigt material som t ex ett beslut enligt 136 a par. BL.

Rörledningslagen innehåller inte några regler om inanspråktagande av mark för rörledningen, eftersom regler om detta finns i annan lagstiftning.

Man anser att denna fråga bör lösas enligt bestämmelserna i expropriationslagen eller ledningsrättslagen.

9. DEN SVENSKA PLANERINGSPROCEDUREN FÖR NATURGASLEDNINGARS STRÄCKNING

9.1 Inledning

Den rörledningslag som riksdagen antog under våren 1978 innebär, som tidigare nämnts, att rörledning för transport av bl a naturgas inte får framdragas eller begagnas utan särskilt tillstånd (koncession). Som underlag för beslut om koncession skall ett omfattande utredningsmaterial som ingående belyser allmänna intressen redovisas. Som tidigare nämnts har någon koncessionsansökan ännu ej inlämnats till statens industriverk. AB Sydgas har dock förberett en sådan ansökan och tillvägagångssättet vid framtagandet av underlagsmaterial har i stort sett följt den procedur som gäller för större kraftledningar.

9.2 Ledningens sträckning

Planerings- och projekteringsarbetet har inletts med att en preliminär ledningssträckning tagits fram genom bl a kartstudier. Målsättningen har varit att samordna olika intressen. Kommunens markanvändningsplaner och särskilt då kommunöversikter har härvid haft stor betydelse. Informella samråd har därefter förts med berörda länsstyrelser och kommuner. Även vägverket, televerket och militärbefälhavaren i södra militärområdet har deltagit i samråden.

På ett mycket tidigt stadium i planeringsprocessen fördes principdiskussioner med Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och dess juridiska avdelning. Frågor som diskuterades var ledningssträckningens inverkan på arronderingsförhållanden inom jordbruket, ersättningsfrågor under projektering och byggande av ledning, ersättning för eventuell inskränkning i framtida markanvändning, hur återställning av jordlagren i lednings-

gravarna lämpligen bör utföras, kontraktsfrågor mellan markägare och ledningsrättsinnehavare m m.

Avsikten med samråden i övrigt har varit att få till stånd ett brett och kontinuerligt informationsutbyte. Under samrådsrundan har allmän information givits om naturgas som energikälla, kända naturgastillgångar och gaskonsumtion i Europa samt konsumentutvecklingen. En genomgång av Swedegas och Sydgas organisation samt pågående projekt med huvudtidplan har därpå hållits, varefter förslag till ledningssträckning redovisats och diskuterats. Tyngdpunkten har därvid lagts vid stamledningens sträckning. De synpunkter som framkommit under samråden har endast i ett fåtal fall inneburit att den föreslagna ledningssträckningen ifrågasatts. Det har då gällt naturvårdssynpunkter, utbyggnadsintressen och i några fall konflikt med regionala lednings- och vägutbyggnader.

En allmän synpunkt som framförts av flera länsstyrelser och kommuner har varit önskemålet att sammanföra ledningar och vägar i stråk.

Ett speciellt problem vid ledningssträckningen i västra Skåne har varit de oklarheter som gäller beträffande framtida vägsystem i området, eftersom särskilda säkerhets- och ersättningsregler gäller vid korsning mellan ledning för naturgas och allmän väg.

Som nämnts har alla samråd, även om de varit skriftliga, varit av informell karaktär. De formella samråd som föreskrivs enligt 20 par. naturvårdslagen har ännu ej kommit till stånd. Naturvårdslagens 20 par. innebär att den som vill utföra arbetsföretag, t ex byggande av rörledning för naturgas ska samråda med länsstyrelsen om arbetsföretaget kan komma att väsentligt förändra naturmiljön. Naturvårdsenheten eller juridiska enheten är föredragande eller beslutande i samrådsärenden. Planenheten och länsantikvarien deltar vid dessa samråd, som också kan beröra

lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen och vägförvaltningen.

Vid samrådet görs en bedömning av hur allvarligt ett ingrepp kan bli på naturmiljön i stort och hur speciellt känsliga naturvårdsobjekt och landskapspartier kan påverkas. Vidare bedöms på vad sätt kulturminnesvårdens intressen berörs. Vid samrådstillfället studeras ofta aktuella områden på platsen.

Vid bedömningen kontrolleras också ledningens föreslagna sträckning mot fastställda planer och mot planer som är under utarbetande i berörda kommuner.

De informella samråden är således ett viktigt förberedande arbete för att samråd enligt 20 par. NVL skall innehålla få och då endast svårlösta konflikter mellan olika intressen.

Planeringsarbetet med den föreslagna naturgasledningen har ännu ej omfattat diskussioner med berörda markägare. Dessa har endast indirekt via LRF och kommunerna informerats om planerad ledningssträckning. När de formella samråden med myndigheter är genomförda skall dock de markägare som berörs av ledningen kontaktas personligen. Särskilda markägarmöten kommer då att genomföras tillsammans med LRF. Vid dessa tillfällen ges markägarna möjlighet att framföra sina synpunkter på val av ledningssträckning.

I samband med den personliga kontakten tillfrågas markägarna om de är beredda att medge tillträde till sina fastigheter för närmare undersökningar av den planerade ledningssträckningen (förundersökningstillstånd). För de fall en markägare inte medger förundersökningstillstånd kan länsstyrelsen efter särskild ansökan meddela sådant tillstånd med stöd av expropriationslagen (7 kap 6 par.).

Sedan ledningssträckningen blivit preliminärt fastlagd och förundersökningstillstånd erhållits kan stakningsarbetet inledas och ledningens sträckning närmare undersökas.

Resultat av samråd, föreslagen ledningssträckning med eventuella alternativ och markägarförteckning utgör tillsammans med teknisk beskrivning underlag för koncessionsansökan. Koncessionsprövningen innebär att ledningsföretaget underkastas en allsidig prövning i alla hänseenden där allmänna intressen gör sig gällande.

Vid beredning av ärendet skall sörjas för att de myndigheter, kommuner och sammanslutningar, vilkas verksamhet berörs av företaget, får tillfälle att framföra sin mening. Ett omfattande nät av remissinstanser skall därför beredas tillfälle att yttra sig. Remisstiden är för kraftledningsärenden formellt 3 månader men i praktiken 10-18 månader. Den senare remisstiden förväntas gälla även för naturgasledningar.

9.3 Kommunal fysisk planering och lednings sträckning

Ett koncessionsbeslut kommer ej att ha någon formell bindande verkan i förhållande till planbestämmelser i BL. Det är därför av särskilt intresse att kommuner på ett tidigt stadium deltar i arbetet med framtagande av lämplig ledningssträckning, och att kommunernas utbyggnadsplaner är relativt väl kända och förankrade. Detta för att en faktisk samordning mellan ledningsintresset och de intressen som ligger bakom planbestämmelserna i BL skall kunna ske. Det planinstrument på kommunal nivå som finns reglerat i BL och som har långsiktig verkan på markanvändningen är generalplanen. De i många kommuner vanligaste planinstrumenten för markanvändning på lång sikt är dock kommunöversikt och markhushållningsprogram.

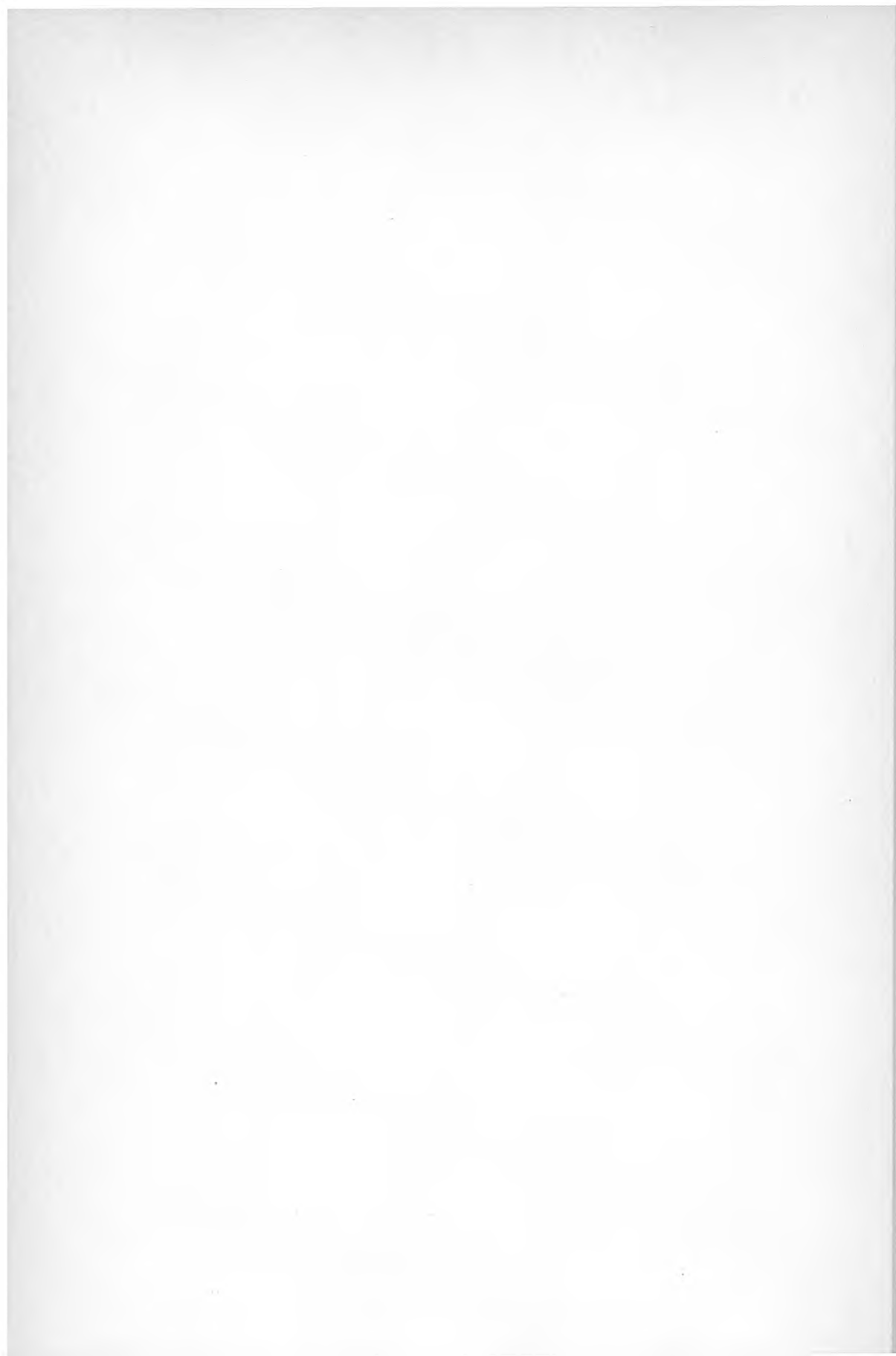
Kommunöversikt och markhushållningsprogram utvecklades av Statens Planverk bl a som en följd av ökade krav på översiktlig planering i anslutning till den fysiska riksplaneringen. De ställs ofta ut och blir föremål för samråd på samma sätt som generalplan, men finns ej reglerade i BL. Marköversikterna innehåller i första hand (informella) riktlinjer för tillståndsgivning vad gäller bebyggelse, och reglerar inte mark- och vattenresursernas användning för skilda ändamål.

Den tidsperiod som de olika planinstrumenten omfattar varierar men är ofta 10-15 år.

Kommunöversikter och markhushållningsprogram är ofta tillräckliga planinstrument för ställningstaganden i strukturfrågor i svagt expansiva kommuner.

I kommuner med expansiva tätorter krävs däremot planinstrument med klarare rättsverkan och i dessa upprättas därför oftast generalplaner (t ex för tätorterna Lund och Malmö).

I förslaget till ny plan- och bygglag (SOU 1979:65/66) som under våren 1980 är på remiss föreslås ett nytt planinstrument, marköversikt, som utvecklats ur arbetet med bl a kommunöversikterna. Marköversikten avses få en långsiktig reglerande verkan på markanvändningen i en kommun.

10. JÄMFÖRELSE MELLAN PROCEDUR FÖR STRÄCKNING AV GASLEDNINGAR I HOLLAND MED PROCEDUR I SVERIGE

Beslut om koncession för naturgasledning i Holland innebär att regeringen ger tillstånd till att en ledning kan dras mellan två geografiska punkter. Som underlag för beslutet skall en preliminär plan föreligga men den slutliga sträckningen bestäms av "the Physical Planning Working Committee (PWC)" efter det att koncession givits. Det konkreta arbetet med framtagande av lämplig ledningssträckning utförs av regionala myndigheter i samarbete med det ledningsbyggande företaget (Gasunie). Den slutliga ledningssträckningen fastställs därefter i kommunala planer.

En förutsättning för koncession är att en planerad naturgasledning har förklarats ha ett allmännyttigt intresse.

I Sverige har någon koncessionsansökan beträffande rörledning för naturgas ännu ej inlämnats till statens industriverk. Förarbetet och framtagande av underlag för en sådan ansökan har dock i stort sett genomförts av AB Sydgas, det företag som, när naturgas skall införas i Sverige, avser att bygga en stamledning i västra Skåne.

Den svenska proceduren för lokalisering av rörledning för naturgas innebär att lämplig ledningssträckning, nödvändiga samråd med kommuner och markägare, teknisk beskrivning m m skall vara genomarbetade innan koncession kan sökas. Koncessionsprövningen innebär sedan en remissrunda till ett stort antal organ på central och lokal nivå, varav många redan under förberedelsearbetet deltagit i samråd om lämplig ledningssträckning.

Proceduren för ledningssträckning har i stort sett följt praxis för arbete med sträckning av andra storskaliga anläggningar t ex luftledningar för elkraft.

Den tid som den formella remissrundan kan komma att ta innan beslut om koncession kan fattas bedöms komma att uppgå till 10-18 månader.

I Sverige har vi således en ordning som innebär att ett och samma anläggningsföretag måste prövas av olika myndigheter vid skilda tidpunkter samt att samma myndighet dels under förberedelsearbetet, dels i samband med koncessionsprövningen måste diskutera lämplig ledningssträckning.

En jämförelse med holländsk procedur för ledningssträckning visar på ett för de där deltagande parterna smidigare system, som dock har sin bakgrund i annorlunda lagstiftning och praxis och en stark ställning hos de planerade organen på regional nivå.

En förkortning av remissarbetet inför koncessionsbeslut i Sverige vore troligtvis möjlig om ett mer aktivt planeringsarbete kunde genomföras på regional nivå av större kommuner i glesbygdslän och interkommunala organ i mer tätbefolkade områden. En bättre avstämning mellan planinstrumentets tidshorisont (för regionplan 15-20 år) och koncessionstidens längd (upp till 30 år) skulle då kunna uppnås.

Dagens svenska handläggningsordning reglerar främst en produktionsförberedande planering där planerna upprättas av ledningsbyggaren. På initiativ av denne ges andra intressen möjlighet att påverka planförslaget. Ledningsbyggaren svarar för huvudparten av planeringsunderlaget till vilket komplettering kan utföras eller begäras av koncessionsgivande myndighet.

Den planering som bedrivs i Holland kan betecknas som sektoriell och kompletteras av eller snarare inordnas i en sektorövergripande strategisk planering där i första hand provinsorgan bär huvudansvaret. Planeringen syftar till att klarlägga provinsens (regionens) resurser i form av mark och vatten, att un-

dersöka vad olika områden lämpar sig för samt att skaffa en beredskap inför framtida behov av att förändra markanvändningen.

Planering i denna bemärkelse går inte ut på att förbereda ett i tiden näraliggande förverkligande, utan på att skapa ett beslutsunderlag som ger handlingsfrihet i ett längre tidsperspektiv genom att visa på olika alternativ.

Den regionplan som Sydvästra Skånes Kommunalförbund (SSK) presenterat under 1979 innehåller förslag till zoner för regionala ledningar av olika slag. Avsikten är att SSK närmare skall studera dessa zoner ur olika aspekter och att nya ledningar i framtiden bör förläggas till dessa zoner eller korridorer. Särskilt i trånga områden mellan tätorter och vid möjliga konflikter med t ex naturvårdens och kulturminnesvårdens intressen kan zonerna studeras och hänsyn tas till ML, VL, NVL, BL m fl lagrum som reglerar markanvändningen i området.

Regler för markanvändningen kan då formuleras och alternativa möjliga ledningssträckningar anges i samband med regionplanarbetet och remissorganens arbete vid koncessionsärenden kan därmed förenklas och den formella remisstiden troligtvis förkortas.

11. REKOMMENDATIONER

- Den holländska proceduren visar så gynnsamma resultat att den rimligtvis bör nogt beaktas för svenska förhållanden.
- Det holländska synsättet att se gasledningar som element i den fysiska planeringen bör kunna överföras till svensk planeringsrutin. De gynnsamma erfarenheterna att inordna gasledningsärendens handläggning i den fysiska planeringens handläggningsmönster bör vara relevanta för Sverige, särskilt vad beträffar: information, medinflytande, utställning och formella planers rättsverkningar.
- Den regionala strategiska perspektivplaneringen ledd av regional administration och regionalt parlament saknar motsvarighet i Sverige. Den här aktuella studien kan endast ge den begränsade synpunkten att regionplaneringen spelar en viktig initierande och framför allt koordinerande roll för gasledningars planering och genomförande. Regionala överväganden och regional samordning är nödvändiga i Sverige men blir med nuvarande och föreslagen lagstiftning rådgivande. Den regionala samordningen kan genomföras av t ex större kommuner och interkommunala organ.
- Handläggningsmönster inom regering och departement med politiska beslut om allmännyttan samt delegation till kommuner och interkommunala organ bör kunna utgöra exempel för Sverige.
- Skyldigheten för anläggningsinnehavaren att driva den tekniska planeringen och anpassningen till partsintressena i direkt samarbete med markägare, kommuner, provinsorgan och övriga berörda parter bör också överföras till svenska ledningsintressenter.

12. SAMMANFATTNING

Inledning

Under 1980-talet kommer naturgas att introduceras som energikälla i södra Sverige. Naturgasen skall transporteras i ledningar nedgrävda i marken. Gasledningsutbyggnaden fordrar uppmärksamhet i den fysiska samhällsplaneringen dels vid lokalisering av ledningar, dels vid lokalisering av konsumerande bebyggelse och anläggningar. De färdigställda ledningsstråkens markbehandling och erforderliga mottagningsstationer kräver överväganden i den kommunala planeringen.

Avsikten med denna utredning har varit att identifiera problem som kan uppstå i den fysiska planeringen i samband med förberedelser och genomförande av ledningsnätet för naturgas i Sverige.

Information om planeringsrutiner och regelverk för planering och byggande av naturgasledningar i Holland har inhämtats.

Redovisningen tar sin utgångspunkt i gällande handläggningsordning i Holland och planerad handläggningsordning i Sverige för att sedan genom jämförelse identifiera de delar av den holländska proceduren som kan vara tillämpliga vid planering av det förestående naturgasprojektet i Sverige.

I utredningen behandlas endast frågor som har samband med sträckning av det regionala högtrycksnätet.

Allmänt om naturgas

Naturgas i Sverige kommer att ersätta i första hand lätt eldningsolja som bränsle. Ca 30 % av den gasmängd som skall importeras beräknas bli använd för uppvärmning av bostadshus. Resten av gasen skall användas inom industrin.

I Holland är 94 % av industrin ansluten till landets naturgasledningsnät och 93 % av hushållen använder naturgas både för hushållsändamål och uppvärmning.

Naturgasledningars ekonomi förutsätter stora volymer, höga tryck och kontinuerliga leveranser. Rörledningar utgör den enda metoden att transportera stora mängder naturgas över landet.

Fysisk planering i Holland

Den fysiska planeringen utvecklades successivt under 1900-talets första hälft och år 1950 formulerades regler för översiktlig planering på nationell och regional nivå. År 1965 tillkom den lag som reglerar den fysiska planeringen i Holland. Lagen reglerar tillvägagångssätt och innehåller ej någon allmän eller preciserad målsättning för denna planering. Målen formuleras i en serie särskilda regeringsdokument, s k rapporter om fysisk planering.

Det administrativa system inom vilket den fysiska planeringen äger rum i Holland består av tre nivåer: staten, provinserna och kommunerna. Varje sådan nivå har sin egen politiskt valda och tillsatta församling. Dessa församlingar har planeringsansvaret på respektive nivå, och möjlighet att formulera sin egen policy i planeringsfrågor inom ramen för den policy som formulerats på en högre nivå.

Strukturplaner omfattande hela landet behandlar ett särskilt tema och sammanvägning mellan olika strukturplaner sker endast indirekt på statlig nivå genom de mål som formuleras och som berör flera problemområden. Den direkta sammanvägningen i markanvändningsplaner sker på regional och kommunal nivå.

Koncession i Holland

Särskild lag för byggande och transport av naturgas i rörledningar finns inte i Holland. Regeringen har fri prövningsrätt då det gäller att bevilja koncession efter förslag av ekonomiministern.

Koncession för rörledning för naturgas innebär tillstånd för koncessionshavaren att anlägga en ledning mellan två geografiska punkter. Hur ledningen dras mellan dessa punkter nämns ej i beslutet utan överläts åt de planerande organen inom provinser och kommuner att i samråd med koncessionshavaren föreslå. Förutom koncession skall ledningen av regeringen förklaras ha ett allmännyttigt intresse.

Exempel på koncessionshavare - NAM och Gasunie

Koncession för utvinning av naturgas från bl a fyndigheten Schlochteren i provinsen Groningen har Nederlandse Aardolie Mij., NAM (till lika delar ägt av Shell och Esso).

Den av NAM producerade naturgasen övertas direkt av Nederlandse Gasunie. Gasunie distribuerar sedan naturgasen till kommuner och större industrier. Gasunie har en generell, icke tidsbegränsad, licens från regeringen att handha transporter av naturgas.

Den holländska planeringsproceduren för naturgasledningars sträckning

Den procedur som leder fram till slutligt förslag till ledningssträckning inbegriper parter på central, regional och lokal nivå och startar med att Gasunie av regeringen begär att ledningen skall förklaras ha ett allmänt intresse. Dessutom begärs koncession för ledningen.

När förslag till slutlig sträckning av en naturgasledning föreligger skall detta godkännas av "the Physical Planning Working Committee" (PWC), vilken är en tjänstemannakommitté till vilken ekonomiministern har delegerat beslutsrätt om slutlig ledningssträckning. Det konkreta arbetet vad beträffar en ledningssträckning utförs på regional nivå. Här samordnas kommunernas, jordbrukarnas, naturvårdens m m intresse och ett förslag till ledningssträckning arbetas fram i samråd med Gasunie.

I översiktliga regionala planer finns zoner identifierade inom vilka rörledningar lämpligen bör dras fram genom landskapet. Inom ledningszonerna identifieras problemområden och alternativ med åtgärdsförslag kan arbetas fram redan innan en ledning är aktuell.

En viktig och inflytelserik förhandlingspart för Gasunie är landets jordbrukarorganisation. De frågor man diskuterar är i huvudsak knutna till innehållet i de kontrakt Gasunie tecknar med varje enskild markägare. Frågorna rör storleken på ersättning både för intrång och skador under byggtiden och för beskurna markanvändningsmöjligheter när ledningen är tagen i bruk.

Rättsligt bindande är endast de planer som utformas på kommunal nivå och i vilka planer en naturgaslednings slutliga sträckning fastställs. Ett omfattande

informationsarbete genomförs alltid vid varje förslag till förändring av pågående markanvändning i en kommun, t ex när nya ledningssträckningar planeras.

Jämförelse mellan procedur i Holland med procedur i Sverige

Den svenska proceduren för lokalisering av rörledning för naturgas innebär att lämplig ledningssträckning, nödvändiga samråd med kommuner och markägare, teknisk beskrivning m m skall vara genomarbetade innan koncession kan sökas. Koncessionsprövningen innebär sedan en remissrunda till ett stort antal organ på central och lokal nivå, varav många redan under förberedelsearbetet deltagit i samråd om lämplig ledningssträckning.

En jämförelse med holländsk procedur för ledningssträckning visar på ett för de där deltagande parterna smidigare system, som dock har sin bakgrund i annorlunda lagstiftning och praxis och en stark ställning hos de planerande organen på regional nivå.

Dagens svenska handläggningsordning reglerar främst en produktionsförberedande planering där planerna upprättas av ledningsbyggaren. På initiativ av denne ges andra intressen möjlighet att påverka förslaget till ledningssträckning.

Den typ av planering som bedrivs i Holland kan betecknas som sektoriell och inordnas i en sektorövergripande strategisk planering där i första hand provinsorgan bär huvudansvaret. Man får i denna planering ett beslutsunderlag som ger handlingsfrihet genom att visa på olika alternativ.

Rekommendationer

Det holländska synsättet att se gasledningar som element i den fysiska planeringen bör kunna överföras till svensk planeringsrutin. Särskilt bör erfarenheterna vad beträffar information, medinflytande, utställningar och formella planers rättsverkningar vara möjliga att inordna i det svenska handläggningsmönstret.

Den regionala planeringen i Holland spelar en viktig initierande och framför allt koordinerande roll för gasledningars planering och genomförande. Regionala överväganden och regional samordning är nödvändiga i Sverige men blir med nuvarande och föreslagna lagstiftning rådgivande. Möjliga organ är större kommuner och kommunalförbund. Den tekniska planeringen och anpassningen till partsintressen i direkt samarbete med markägare, kommuner, provinsorgan och övriga berörda parter bör också överföras till svenska ledningsintressenter.

KÄLLFÖRTECKNING

(Holland)

- Planning and development in the Netherlands Vol IX nr 2 1977, van Gorcum Ltd, Assen.
- Second report on physical planning in the Netherlands. Government Printing Office of the Netherlands, the Hague 1966.
- The rules of physical planning in the Netherlands Ministry of Housing and Physical Planning, Information department, the Hague.
- The 'Randstad Holland' conurbation. National Physical Planning Agency, Publication 75-2(E), the Hague.
- Summary of rural areas report. Ministry of Housing and Physical Planning, Information department, the Hague 1978.
- Summary of the report on urbanization in the Netherlands. Ministry of Housing and Physical Planning, Information department, the Hague 1976.
- Summary of the orientation report on physical planning in the Netherlands. Ministry of Housing and Physical Planning, Information department, the Hague 1974.
- Ruimtelijke inpassing van de pijpleiding av C J T Roland, P P D, Zuid-Holland (maj 1977).
- Rapport. Hoogspanningslijnen, pijpleidingen en kabels in en nabij rijkswerken. Werkgroep hobu, Utrecht (mars 1978).

- Fullständig omgång av markanvändningsplan för Zuid-Holland West med kartor och bilagor (okt 1977).
- Artifacts in the pipeline-street between Rotterdam and Antwerpen av D C de Ruijter, mars 1978.
- Kopior av regeringsbeslut om "allmänt intresse" och koncession för naturgasledning.
- The position, functions and organs of the Province in the Netherlands.
Sammanfattande beskrivning gjord av P P D, Zuid-Holland.
- Informationsmaterial om verksamheten vid Gasunie.
- Artiklar och utdrag ur artiklar som behandlar frågor om planering av naturgasledningar

(Sverige)

- Planering för användning av gasformig energi.
Delprojekt inom EPD-projektet.
Agne Gustafsson & Erik Wahlman BFR Rapport R 83:1977.
- Koncession för pipelines. Betänkande med förslag till lag om vissa rörledningar för petroleum, naturgas m m avgivet av utredningen om oljeledningar. SOU 1972:58.
- Regeringens proposition 1977/78:86 med förslag till lag om vissa rörledningar m m.
- Kraftledningar i fysisk planering.
Statens planverk. Rapport 46 1978.
- Naturgas i södra Sverige.
Sydgas 1979.

**Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 780187-9
från Statens råd för byggnadsforskning till Gaskonsulterna,
VBB, Stockholm.**

R20: 1981

ISBN 91-540-3447-7

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

Art.nr: 6700320

**Abonnemangsgrupp:
X. Samhällsplanering**

**Distribution:
Svensk Byggtjänst, Box 7853
103 99 Stockholm**

Cirkapris: 25 kr exkl moms